

2.3. НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

LIFELONG EDUCATION: A MODERN VIEW

Ірина Барбарош

викладач,
Державний навчальний заклад
«Полтавський політехнічний ліцей»,
м. Полтава,
<https://orcid.org/0009-0008-2921-9803>
barbarosh.irina@gmail.com

Iryna Barbarosh

teacher,
State educational institution
«Poltava Polytechnic Lyceum»,
Poltava,
<https://orcid.org/0009-0008-2921-9803>
barbarosh.irina@gmail.com

У XXI ст. концепція освіти впродовж всього життя набула ключового значення. Вона є відповіддю на виклик, який кидає нам світ, де зміни відбуваються дуже швидко. Упровадження навчання впродовж життя необхідне для забезпечення динаміки генерування знань, посилення їх впливу на розвиток науки і техніки, економічне зростання та конкурентоспроможність.

In the 21st. century the concept of lifelong learning has become of key importance. It is the answer to the challenge which the world throws at us, where changes happen very quickly. The introduction of lifelong learning is necessary to ensure the dynamics of knowledge generation, increase its influence on the development of science and technology, economic growth and competitiveness.

Ключові слова: освіта, навчання, розвиток,
життя.

Keywords: education, studying, development,
life.

Освіта впродовж життя в усьому світі й особливо в розвинених країнах стає усе більш важливою сферою освітніх послуг. Питанню освіти впродовж життя приділяли увагу багато вчених, серед яких: В. Андрущенко, Н. Білик, І. Зязюн, В. Гошовська, Н. Ларіна, С. Максименко, Н. Ничкало, С. Симоєва, Л. Ніколенко, О. Маркозова та багато інших. Уперше концепція навчання впродовж життя була представлена в 1965 р. П. Ленграндом на форумі ЮНЕСКО. У запропонованій ученим теорії в центр розвитку суспільства були поставлені компетентності людини, для якої держава повинна створити всі необхідні умови для постійного розвитку її здібностей протягом життя. Поштовхом для створення теорії безперервної освіти стала глобальна концепція «єдності світу», згідно з якою всі частини нашої цивілізації взаємопов'язані та взаємозумовлені. При цьому людина є

головною цінністю й основою всіх процесів, що відбуваються у світі.^{397,398}

Метою безперервної освіти є становлення і розвиток особистості як у періоди її фізичного і соціально-психологічного дозрівання, розквіту й стабілізації життєвих сил та здібностей, так і в періоди старіння організму, коли на перший план висувається завдання компенсації сил і можливостей, що втрачаються. Вона покликана підвищувати рівень загальних знань і розширювати можливості участі громадян у культурній, соціальній та політичній діяльності країни, а також сприяти посиленню позиції людини в професійній діяльності.

Тобто головна мета освіти впродовж життя полягає в забезпеченні людей будь-якого віку рівним і відкритим доступом до якісного навчання.³⁹⁹

Навчання впродовж життя – це: розвиток знань, умінь і компетентностей людей впродовж їх життя з тим, щоб вони могли досягати економічних і соціальних цілей в результаті осмисленої та рефлексивної поведінки.

Відкритий доступ, «з колиски до останнього подиху», незалежно від статі, соціального статусу, попередніх успіхів в навчанні, раси і релігії.

Для всіх громадян: всім – приватним особам, їх сім'ям, місцевим співтовариствам, профспілкам, роботодавцям, неурядовим організаціям, регіональним властям відводиться активна роль, в LLL немає пасивних дійових осіб.

Економічна і соціальна орієнтація: освічені люди є хорошими громадянами і хорошими працівниками.

Центральне місце для того, хто навчається, в процесі навчання: викладач стає наставником і помічником в навчанні.

Опора на прозорі стандарти освіти і навчання, зрозумілі для всіх зацікавлених сторін, особливо для тих, хто навчається, і роботодавців.

Навчання впродовж життя відкриває нові можливості для людини.

Концепція LLL (lifelong learning) сьогодні вже стала реальністю, а в майбутньому її значення буде постійно зростати. Термін LLL

³⁹⁷ Маркозова, О. О. (2016). Навчання впродовж життя – необхідна умова досягнення життєвого успіху людини. *Вісн. нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 2(29), 198–205.

³⁹⁸ Ніколенко, Л. Т. (2017). Освіта впродовж життя: вміння вчитися – ключова компетентність педагога. *ІМІДЖ сучасного педагога*, 7(176), 5–8.

³⁹⁹ Таланчук, П. М. (2014). *Сформуї осердя свого щастя*. Університет «Україна».

означає новий підхід до навчання впродовж життя людини у різноманітних формальних та неформальних ситуаціях.

Концепція LLL зорієнтована на людину в контексті забезпечення її зайнятості та активної громадянської позиції. У цьому значенні навчання впродовж життя орієнтується на попит ринку праці, а не на пропозиції з боку системи професійної освіти.⁴⁰⁰

Ця концепція навчання зумовлює постійний розвиток людини, незалежно від її віку та середовища, в якому вона перебуває. Тобто вона може навчатись на роботі, у колі сім'ї або у спільноті однодумців.

Концепт lifelong learning пов'язаний з розвитком технологій та інтернету, адже нова інформація та тренди поширюються так швидко, що свої знання у будь-якій галузі потрібно оновлювати постійно.⁴⁰¹

Людина все своє життя навчається, і це навчання можна поділити на декілька етапів.

У зв'язку з бурхливим розвитком навчання протягом життя в усьому світі, а особливо в розвинених країнах, на сьогодні виділяють наступні три основні форми освіти:

– формальна освіта – початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення ЗВО (аспірантура й докторантура), підвищення кваліфікації й перепідготовка фахівців і керівників з вищою і середньою професійною освітою в інститутах, на факультетах і курсах підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки;

– неформальна освіта – професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти, на різних курсах інтенсивного навчання, семінарах, майстер-класах;

– інформальна освіта є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі, засоби масової інформації тощо.

При цьому людина перетворює освітні потенціали суспільства в дієві фактори свого розвитку.

⁴⁰⁰ StudFiles. (2016). Навчання впродовж життя: сучасний погляд. <https://studfile.net/preview/5512079/>

⁴⁰¹ Громадське Радіо. (2023). *Освіта протягом життя: тренд чи необхідність? Пояснюють фахівці Grade Education Centre*. ГР в Google News. <https://hromadske.radio/publications/osvita-protiahom-zhyttia-trend-chy-neobkhdnist-poiasniiut-fakhivtsi-grade-education-centre>

Отже, на основі зазначеного ми можемо визначити поняття «освіта впродовж життя» як безперервний процес набуття знань, розвитку професійних та особистісних компетентностей, що здійснюється через різні форми освіти та самоосвіту і забезпечує можливість самореалізації особистості у різні вікові періоди.⁴⁰²

Які ж це професійні та особистісні компетентності?

Компетентності визначаються як комбінація знань, навичок та ставлень, де:

– знання складається із фактів і цифр, концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння певної сфери або предмета;

– навички визначаються як здатність та спроможність виконувати процеси та використовувати наявні знання для досягнення результатів;

– ставлення описують диспозиції сприйняття і налаштованості щодо ідей, людини або ситуації та спонукають до відповідних реакцій або дій.

Ключовими компетентностями є ті, що необхідні всім людям для підвищення особистого потенціалу і розвитку, розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства. Такі компетентності розвиваються в процесі навчання протягом усього життя, починаючи з раннього дитинства, шляхом формального, неформального та інформального навчання.

Усі ключові компетентності вважаються однаково важливими: кожна з них сприяє успішному життю в суспільстві. Компетентності можуть застосовуватися у багатьох контекстах і в різних комбінаціях.

Вони переплітаються та поєднуються: розвиваючи компетентності, важливі для однієї життєвої сфери, ми одночасно розвиваємо й пріоритетні для іншої (рис. 2.2).

Такі навички, як критичне мислення, аналітичне мислення, вирішення проблем, творчість, робота в команді, вміння спілкування та проводити переговори, ухвалення рішень, саморегуляція, стійкість, емпатія, участь, повага до різноманітності враховуються у всіх ключових компетентностях.⁴⁰³

⁴⁰² Скорик, Т. В. (2016). Освіта впродовж життя в контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 135, 232–235. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_135_58

⁴⁰³ Освіта на основі життєвих навичок. (n.d.). *Нова парадигма освіти у глобальному світі*. <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>

Однією з ключових компетентностей визнано цифрову компетентність. Цифрова компетентність – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Починаючи з 2006 року, цифрова компетентність була визнана в Європейському Союзі однією з ключових для навчання впродовж життя.

Джерело: Освіта на основі життєвих навичок.

<http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>

Рис. 2.2. Взаємопов'язані оновлені ключові компетентності

Також важливо пам'ятати про особистісне та професійне зростання. Це дає можливість покращити якість життя людини, сприяти її самореалізації, підвищити самооцінку, покращити впевненість у собі, а також бути в курсі нових технологій і тенденцій.

Навчання впродовж життя позитивно впливає на розумову діяльність, розширює світогляд, кругозір, збагачує професійний та особистий досвід. Самостійне навчання також веде до особистісного зростання та самореалізації. Вивчення нових знань, що вимагають навичок, дозволяє глибше зрозуміти різні предмети, розвиває інтелектуальну допитливість, сприятливо впливає на розум і запобігає зниженню когнітивних здібностей. Самовдосконалення дає змогу набутти впевненості в собі для досягнення особистих життєвих цілей і сталого професійного розвитку.

Освіта впродовж життя – це особлива форма самостійного навчання, спрямована на особистісний розвиток. Варто зазначити, що стандартного визначення терміну «освіта впродовж життя» не існує. У даній ситуації воно часто означає продовження навчання за межами формального навчання: після школи, університету або професійної підготовки.

У сучасному швидкоплинному світі, де постійно з'являються нові технології, дуже важливо вчитися впродовж усього життя. Існує постійна потреба у вивченні нових професійних навичок, які можуть відкрити двері до нових кар'єрних висот.

Навчання впродовж життя – це чудовий спосіб вийти із зони комфорту та підвищити впевненість у собі. Багато людей здобувають нові навички та захоплюються цікавими хобі протягом усього свого особистого та професійного життя⁴⁰⁴.

Отже, можна зробити висновки, що освіта протягом життя покликана підвищувати рівень загальних знань і розширювати можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни. Вона покликана внести вклад у подальшу демократизацію суспільства, а також сприяти посиленню позиції людини у професійній діяльності.

⁴⁰⁴ Jooble Ukraine. (2024). Що таке навчання впродовж життя? (+ приклади). <https://ua.jooble.org/blog/shho-take-navchannya-vprodovzh-zhyttya-pryklady/>